

Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, к.ю.н.,
доцент, доцент кафедри трудового, еко-
логічного та аграрного права Юридич-
ного інституту Прикарпатського на-
ціонального університету ім. Василя
Стефаника

ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ДВІ СТОРОНИ ОДНІЄЇ МЕДАЛІ

Тези присвячені розгляду питання соціальної справедливості як принципу кримінально-виконавчої політики України та визначенню його змісту.

Тезисы посвящены рассмотрению вопроса социальной справедливости как принципа уголовно-исполнительной политики Украины и определению его содержания.

The theses are devoted to consideration of social justice as a principle of penal policy of Ukraine and to the definition of its content.

Під принципами кримінально-виконавчої політики України слід розуміти керівні ідеї, положення, на основі яких втілюється в життя діяльність Української держави у сфері виконання покарань. З огляду на сферу поширення кримінально-виконавчої політики такі принципи доцільно поділяти на загальноправові, міжгалузеві та галузеві.

Одним із загальноправових принципів кримінально-виконавчої політики є принцип соціальної справедливості. Цей принцип є властивим для політики загалом та кримінально-виконавчої політики зокрема. Арістотель визначав політику як мистецтво забезпечувати людям найвищу справедливість¹. Виходячи із вислову давнього мислителя, можна стверджувати, що забезпечення справедливості є не лише однією з основних засад політики, а й її кінцевою метою.

Зміст принципу справедливості полягає в тому, що, з одного боку, держава, піддаючи засудженого покаранню, тим самим відновлює справедливість у суспільстві, яка була порушена вчиненням злочином, а з другого – обсяг установлюваних під час виконання конкретного покарання

¹ Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. Г. Г. Демиденка, О. В. Петришина. – Х. : Право, 2009. – С. 31.

обмежень прав та свобод засудженого має бути адекватним ступеню його вини і суспільній небезпечності вчиненого¹.

Наприклад, В. В. Кондратішина цей принцип називає принципом відновлення соціальної справедливості. У розумінні цього принципу вчинення злочину є порушенням справедливості, а застосування покарання є способом відновлення справедливості. При цьому необхідно мати на увазі, що сама по собі кара не є метою кримінально-виконавчої політики. Кримінальне покарання застосовується не для того, щоб причинити моральні та фізичні страждання засудженому. Правообмеження для засудженого мають переслідувати іншу мету, включаючи відновлення соціальної справедливості, що і складає зміст зазначеного принципу кримінально-виконавчої політики².

А. Х. Степанюк стверджує, що основна вимога справедливості при застосуванні покарань полягає в установленні прямої функціональної залежності між характером і ступенем суспільної небезпечності вчиненого діяння, обставинами його здійснення, особистістю винного і мірою правообмежень, застосовуваних до засудженого³.

Виходячи із цього, вчений вважає, що справедливість кримінально-виконавчої діяльності повинна знаходити свій прояв: 1) у характері мети кари й у завданнях органів та установ виконання покарання; 2) у засобах досягнення цієї мети і вирішення завдань; 3) у реальних гарантіях дотримання прав людини при відбуванні покарання⁴.

Водночас не потрібно забувати й ще про один аспект соціальної справедливості при забезпеченні гарантій дотримання прав людини, що проявляється, зокрема, у процесі створення умов при відбуванні покарання.

У гонитві за європейськими стандартами наші політики і законодавці втратили почуття міри і самозбереження, забули про соціальну

¹ Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини : підручник / О. М. Литвинов, А. Х. Степанюк, І. С. Яковець та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова та А. Х. Степанюка. – К. : ВД «Дакор», 2015. – С. 43.

² Кондратішина В. В. Кримінально-виконавча політика України: формування та реалізація: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2009. – С. 59–60.

³ Степанюк А. Х. Актуальні проблеми виконання покарань (сутність та принципи кримінально-виконавчої діяльності: теоретико-правове дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – С. 329.

⁴ Там само. – С. 335.

справедливість. Парадоксально, але факт: матеріальні умови життя пересічного пенсіонера, який доживає свій вік в будинку для інвалідів та людей похилого віку, набагато гірші від тих, які створені для ув'язнених. І якщо за плечима пенсіонерів не один десяток років трудового стажу, роботи на виробництві нерідко зі шкідливими і небезпечними умовами, то за плечима абсолютної більшості засуджених – злочини і відбування покарання¹.

Тобто зворотною стороною медалі – принципу соціальної справедливості є необхідність установалення балансу між життєвим рівнем пересічних громадян і осіб, засуджених до покарання.

О. М. Звенигородський, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

ІНСТИТУТ КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ ЗА ОСОБАМИ, ЗВІЛЬНЕНИМИ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

У тезах проаналізовані контроль і нагляд за звільненими від відбування покарання з випробуванням як інститут кримінально-виконавчого права, а також його співвідношення з інститутом пробаційного нагляду.

В тезисах проанализированы контроль и надзор за освобожденными от отбывания наказания с испытанием как институт уголовно-исполнительного права, а также его соотношение с институтом пробационного надзора.

In the theses control and supervision under persons discharged on probation as an institute of Penitentiary law and also its correlation with an institute of probation supervision are analyzed.

Із прийняттям Закону України «Про пробацію» (далі – Закон) упровадження інституту наглядової пробації проходить складний етап у контексті реформування кримінально-виконавчої системи України.

¹ Ищенко Е. П. О главных болевых точках российской уголовно-исполнительной политики // Преступление, наказание, исправление : междунар. пенитенциарный форум (к 20-летию принятия Конституции Российской Федерации): сб. тез. выступлений участников (Рязань, 5–6 декабря 2013 г.). – Рязань : Акад. ФСИН России, 2013. – С. 47.